

Postmannen fra Arles

Av ERNST BRUUN OLSEN

HÅLOGALAND TEATER

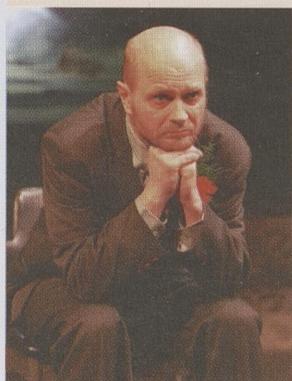
"La Berceuse" (Augustine Roulin)

HT 25 år - Leve det politiske teatret!

Jubileumsåret 1996 har vært et svært begivenhetsrikt år for Hålogaland Teater. Vi har presentert forestillingene "Antigone" av Sofokles, "Den fordømte nordlendingen" av Arthur Arntzen, "Tolvskillingsoperaen" av Bertolt Brecht og Kurt Weill, "Historien om den lille mannen" etter Barbro Lindgrens bok og nå går altså teppet opp for "Postmannen fra Arles" av Ernst Bruun Olsen. Vi har fått masse ros og noen skikkelige omganger juling også. Året har befestet teatrets posisjon i landsdelen og i nasjonal sammenheng.

Etter premieren på "Tolvskillingsoperaen" i vår raste det en debatt i avisene om at HT hadde avpolitisert Brecht og at teatret dermed hadde brutt med sin egen tradisjon, det samfunnskritiske teatret. Dette var ikke det teatret ønsket. Kritikk av det kapitalistiske system er mer nødvendig nå enn noen gang. Men i vår iver etter å se på Brecht med erfaringene fra nittiåra (i motsetning til syttiåra), kan jeg se at vi gjorde noen gale disposisjoner. Men nå skal vi altså videre.

NB Rana
Depotbiblioteket

I "Postmannen fra Arles" følger vi - i dramatisert form - de siste månedene av maleren Vincent van Gogh's liv. Livet hans står i en ufattelig kontrast til de skatter han etterlot seg. Hva var det som gikk galt? Van Gogh ofret livet for å få lov til å være et menneske. Hans venn, postmannen Roulin, må også miste mye for sitt selvoppofrende vennskap. Hvorfor er menneskelighetens pris så lavt verdsatt i 1890 og i 1996? Det er noe av det kveldens politiske forestilling skal handle om....

*Maryon
Eilertsen
spiller
Madam
Roulin*

*Svenn B.
Syrin
spiller
Vincent
van Gogh*

*Anders
Dahlberg
spiller
Paul
Gauguin*

*Iris
Johansen
spiller
Madam
Duval*

*Nils Utsi
spiller
postmann
Roulin*

*Ingjerd
Egeberg
spiller
Gaby*

*“...pengans
totale
diktatur?”*

Kveldens instruktør er Nils Gaup. Nils er etter 5 år, tilbake på Hålogaland Teater for å sette opp et stykke som for ham er viktig å få spilt i Norge nå.

Kravet om å være vellykket er blitt et evangelium som vi følger nærmest kritikkfritt. De 100 % vellykkete, som f.eks. Røkke og Gjelsten blir hyllet som våre helter i media og blant folk. At de ødelegger livsgrunnlaget for chilenske fiskere er av underordnet betydning. Dansen rundt gullkalven er i full gang, og det gjelder å henge med så godt man kan - uten tanke på miljøet og medmennesker, som om det gjelder å ete opp jorda vår fortest mulig. Det er ingen skam å velte seg i luksus, tvert i mot, det skal helst skje i full offentlighet og med bredest mulig mediadekning.

Dette kravet til vellykkethet fører til at mennesket blir utstyrt med "et vellykket ytre, men et vulgært indre liv" for å sitere van Gogh. Det er i kontrast til disse strømninger i tiden, at det kjennes utfordrende å fortelle historien om van Goghs møte med en helt vanlig postmann.

Van Gogh søkte etter erkjennelse - en annen dimensjon, andre verdier enn de rent økonomiske. Han skapte sine bilder uten at det lå en iskald beregning om profitt og berømmelse bak.

Så er utfordringen til oss - har vi mot til å gjøre som van Gogh; å lage kunst som f.eks. teater og film i 1996 uten at det ligger en slik kald økonomisk beregning bak?

Vincent van Gogh

AV JENS HARALD EILERTSEN

“Selvportrett med bandasjert øre og pipe” - jan. 1889

I vårt århundre er Vincent van Gogh blitt et begrep. Hans bilder studeres og analyseres. Hans liv blir beskrevet på nytt og på nytt i bøker og avhandlinger. Han har - etter sin død - begeistret, beriket og inspirert en hel kunstverden. Han har etterlatt seg - og delvis bekreftet myten - om den ensomme kunstner, som dør i fattigdom og som ikke ble anerkjent av sin samtid, og kanskje mest derfor er faren for romantiseringer av hans liv og virke store.

Det største kildemateriale man har til å komme nærmere inn på og å kunne forstå Vincent van Gogh, ligger i hans bilder og tegninger som er bevart for ettertiden. Og ikke minst i de ca. 800 brevene han egenhendig skrev, og som er bevart og senere utgitt i bokform på en rekke språk. Sammenstill man malerier, tegninger, brev og setter seg inn i de politiske og sosiale forhold i hans samtid, så aner man en helhet som i liten grad gir plass for sentimentalitet og romatiseringer.

I 1887 skriver han: *“Dess styggere jeg blir, eldre, slemmere, sykere og fattigere, jo mer ønsker jeg å hevne meg ved å gå inn for brillante, utspekulerte, strålende farver. Å manipulere farvene i et bilde slik at de vibrerer og framhever hverandre”.*

Og han var en mester i form og farge, en ensom sjel, med få venner. Kun en håndfull personer stod han nær, men de som gjorde det viste en varm hengivenhet overfor ham. Men hans samtid forstod ham ikke. Kun ett bilde ble solgt mens han levde, og det var bildet "Den røde vinstokken" til Anna Boch i Brussel i hans dødsår 1890.

Vincent Willem van Gogh ble født 30. mars 1853 i den hollandske byen Zundert. Faren (Theodorus) var prest og moren (Anna Cornelia) levde i et - etter det vi vet fra Vincents brever til broren Theo - harmonisk hjem. Vincent var en sky gutt, men ellers kjenner man forholdsvis lite til hans barndom. I 1857 ble broren Theo født, og det blir en viktig hendelse i Vincents liv.

I 1869 begynner han som læregutt hos kunsthandleren Goupil i Haag. I 1873 blir han overført til forretningens filial i London. Londonoppholdet betyr mye for utviklingen av hans kunst. Han blir kjent med engelske forfattere som Charles Dickens og George Elliot, og han beundrer tresnittkunsten som på denne tiden er svært utbredt i London, og gir uttrykk for at han ønsker å bli illustratør. Han kommer i nærkontakt med fattigfolk og arbeidere, og det er i London han begynner sin søken mot å ville vie sitt liv til fattige. I en periode er han forkynner og hjelpelærer, og han blir svært opptatt av omsorg og forkynnelse. Vincents engasjement i andre mennesker tapper han for krefter, og i en periode nesten utsletter han seg selv. Hans helse blir aldri restituert etter oppholdet som avsluttes i 1876.

I begynnelsen av 1880 årene oppholder van Gogh seg i Haag, og det er her han utvikler seg som tegner. Han forsøker seg med lerret, men innser at han må få bedret sine tegneferdigheter, dersom han skal kunne male slik han ønsker. Hans samboerske i Haag, den halvprostituerte Sien, er et ettertraktet motiv, og han etterlot seg hele 1600 tegninger fra perioden i Haag, de fleste godt bevarte. Fra hans brev vet vi også at han brukte tegning som terapi mot sorger og bekymringer.

Fra 1883 til 85 bor han i landsbyen Nuenen hvor faren er prest. Hans motsetningsfylte forhold til foreldrene, på grunn av hans livsvalg, ulmer, men det er en stilltiende aksept

fra begge parter selv om Vincent i et brev til Theo skriver: *"Deres motvilje mot å ha meg her kan sammenlignes med hvordan en føler å ha en stor røff hund i huset. Den vil komme inn i huset med våte labber, den er vill og går i veien for alle. Den bjeffer høyt. Kort sagt; er den et skittent dyr"*. Men i denne tiden er det han tar skrittet fullt ut og blir maler. Han maler sitt første store oljemaleri "Potetspiserne" som blir ferdig i mai 1885. Tiden i Nuenen er - tross store menneskelige konflikter - en svært utviklende periode for van Gogh.

Etter en kort periode i Antwerpen beslutter Vincent seg for å reise til sin bror i Paris. Dit ankommer han 1. mars 1886, og får møte impresjonistene som han lenge har beundret. I Paris blir hans bilder lysere, og han lærer å ikke blande hvitt i malingen for å male lyst, men heller å utnytte fargespektrets tetthet, og eksperimenterer med farger gjennom å male landskap og blomster. Han dro også utendørs for å male, hovedsakelig rundt Montmartre sommeren og høsten 1886, og han maler utsikten fra leiligheten til Theo, hvor han har bosatt seg. I Paris lærer han impresjonistenes stil å kjenne til bunns, men han er også i opposisjon til disse. Han vil ha ånd inn i sine bilder, og han reiser sørover - til Arles.

I Arles når han sitt høydepunkt som maler. Hans mange bilder fra Arles perioden viser en hardt arbeidende og ferdig utviklet kunstner. Men hans helse er skrantende. Han blir innlagt på asyl. Våren 1890 drar han - etter å ha samrådd seg med Theo - nordover igjen, og etter en kort periode i Paris, ender han i Auvers sur Oise. Der maler han 70 bilder på 70 dager, og han opplever på nytt et nært vennskap med legen og kunstelskeren Dr. Gachet som han portretterer flere ganger. Men uroen og rastløsheten tiltar utover sommeren, noe som også kan sees i hans siste arbeider.

Livet fór hardt frem med Vincent van Gogh, men det er beundringsverdig hvordan han beholdt livsgleden, optimismen, den enorme kjærlighet og oppofring for andre mennesker ved like, helt til livet var slutt. Bare i de siste brev og bilder kan man ane at livsgnisten er på vei til å slukke. Det gjorde den 29. juli 1890 - to dager etter at han skjøt seg i magen på et jorde utenfor Auvers.

*Makka Kleist
alternerer i
rollen som
Madam
Duval*

*Arne Skog
spiller
politi-
mesteren*

*Martin
Lotherington
spiller
postmester
og slakter*

*Odd Strøm
spiller
postmann
Renault*

NB Rana
Depotbiblioteket

Paul Gauguin

Paul Gauguin bodde en kort periode hos van Gogh i Arles. Der malte de sammen inntil de hadde en trette lille julaften i 1888.

Gauguin var født i 1848, og i sin barndom bodde han en periode i Peru. Han var sjømann, senere bankfunksjonær, og begynte å male midt på 70 tallet i Paris. Gauguin ble venn med Pissarro, og han gjennomførte flere utstillinger sammen med impresjonistene i Paris. I 1882 gav han opp hele sin borgerlige tilværelse inklusiv familien, og viet seg kunsten fullt og helt.

Etter de dramatiske hendelser i Arles i 1888, dro han til Bretagne, der han var midtpunktet i den såkalte Pon-Avon skolen som også inkluderte Emile Bernard Og Paul Sérusier. Et besøk på Tahiti ble avgjørende både for han selv og hans kunst. Han flyttet til Marquesasøyene, men ble syk, og døde der i ensomhet i 1903.

Impresjonismen

Fra rundt 1860 vokste det fram en retning i malerkunsten som senere er blitt kalt impresjonismen.

De viktigste malere innenfor denne retningen var Monet, Degas, Renoir, Pissarro og Manet. Senere kom Gauguin, Signac og Bernard med og de regnes i dag under retningen neoimpresjonistene.

Impresjonismen hadde sin storhetstid fram til midten av 1880 tallet og retninga spredte seg over hele Europa. Impresjonistene brøt med de gamle former for malerkunst. De forsøkte å beskrive de små øyeblikksinntrykkene, og henta sine motiver fra gatebildene, kaféene, havet osv. De var først og fremst fargenes mestre, og brakte lys og spontanitet inn i malerkunsten. De lekte med fargene, løste opp de skarpe konturer, og kunne komponere bilder med et fargesprakende flimmer av lys og luft.

Postmann

AV **ERNST BRUUN OLSEN** OVERSETTELSE : **RAGNAR OLSEN** INSTRUKTØR : **NILS GAUP** SCEN

POSTMANNEN ROULIN : **NILS UTSI** VINCENT VAN GOGH : **SVENN B. SYRIN** FRU ROULIN : **MARY**

POSTMANN RENAULT : **ODD STRØM** POSTMESTEREN / SLAKTEREN : **MARTIN LOT**

PRODUKSJONSSJEF : **CICILIE SAND ASPEN** INSPISIENTER OG LYDKONTENT

SCENEMESTER : **MORTEN ANDERSEN** MASKER OG HÅR : **ANNE BRITT DAMMAN** LYSMESTER : **GRO KRISTIANSEN** VERKSTEDER : **BØRGE KVAAL, ARILD L**

OG **LILL BIRGITTE LARSEN** REKVISITØR : **JON ANDRÉASSEN** KOREOGRAFIÅSS : **METTE BRANTZEG** MALER : **MARIT KRISTIANSEN** KONSULENT M

PROGRAMREDAKTØR : **JENS HARALD EILERTSEN** FOTO FRA PRØVENE : **OLA RØE** BILLEDMANIPULASJON PLAKAT : **AL BERTSEN** FORLAG : **NORDISK**

n fra Arles

OG KOSTYMER : **HELGE E LOHNE** MUSIKK : **INGE KOLSVIK** LYSDSIGN : **NIELS A. W. JENSEN**

LERTSEN MADAM DUVAL : **IRIS JOHANSEN / MAKKA KLEIST** GABY : **INGJERD EGEBERG**

NGTON PAUL GAUGIN : **ANDERS DAHLBERG** POLITIMANNEN : **ARNE SKOG**

ARNE SKOG OG INGE KOLSVIK SUFFLØR : **BIRGIT STEIN HENRIKSEN**

SEN, HENRIK SVENDSEN OG JOHANNES KJØLAAS SYSTUE : **LIV HENRIKSEN** OG **ELBJØRG HANNE HANSEN** REKVISITTMAKERE : **MARTIN EILERTSEN**

ERIK A. ERIKSEN LYD INNSPILT I AURORA LYDSTUDIO VED RUNE HANSEN - MUSETTETREKKSPILL : **THOR MELKILD** - TAKK TIL GUTTENE I 5. KLASSE PÅ STEINERSKOLEN

AKOSCH TEATERFÖRLAG, KØBENHAVN ANSVARLIG UTGIVER : **TEATERSJEF JOHN SIGURD KRISTENSEN** PREMIERE : **12. OKTOBER 1996**

Postmannen Roulin

AV JENS HARALD EILERTSEN

Vincent van Gogh hadde få nære venner, men en av de som skulle komme til å bety svært mye for ham i hans siste leveår, var postmannen på jernbanestasjonen i Arles, Joseph Etienne Roulin. De to møttes i en av kaféene i Arles i 1888 hvor de begge ofte kom for å slå av en prat og drikke absint.

De to mennene fattet med en gang stor sympati for hverandre, og det skulle bli et kortvarig, men sterkt vennskap som utviklet seg mellom de to. Joseph Roulin var - i følge van Gogh - en rolig og alvorlig mann, en mann med stor omsorg og ømhet i seg, men også en revolusjonær som var bekymret over utviklingen i Frankrike. De to hadde daglig kontakt hele høsten 1888, og vennskapet med Roulin styrket van Gogh, for han følte at Roulin var en av de få som kunne ta ham som han var. Van Gogh ble også svært glad i Roulins kone Augustine, som han beundret både som hustru, mor og medmenneske. Han karakteriserte deres ekteskap som eksemplarisk.

Roulin var høsten 1888 47 år, og med sitt røffe og sterke ytre var han en ønskemodell for van Gogh. Det første bildet av postmannen ble malt i august 1888, og han fortsatte å male ham. Seks malerier og to tegninger er i dag kjent hvor Roulin har sittet modell. I noen av maleriene i perioden desember 1888 - mars 1889, trer en blomstermønstret bakgrunn fram. Både postmannen og hans kone får denne bakgrunn i sine portretter, og det er kun i denne perioden denne stilen (som var uvanlig for van Gogh) opptrer.

Etterhvert fikk van Gogh hele familien Roulin til å sitte modell for seg. Augustine Roulin er faktisk den person som er mest portrettert av van Gogh ved siden av Sien i Haag hvor han malte tidlig på 80 tallet. Augustine Roulin er også modellen til bildet "La Berceuse". Men også deres tre barn -

Armand, Camille og Marcelle, ble portrettert av Vincent. Han var spesielt opptatt av den yngste (Marcelle) som ble født i juli 1888, og som han malte og tegnet flere ganger. .

For Van Gogh var ønsket om vennskap å kunne knytte varige forbindelser med mennesker som kunne ta ham som han var, og i et brev til sin bror Theo skrev han "Fordi jeg ønsker å finne og ta vare på virkelig vennskap, er det vanskelig for meg å leve med et tradisjonelt vennskapsmønster. Der det er konvensjoner, er det mistro".

At Joseph Roulin var en virkelig venn fikk han bevist i forbindelse med den tragiske hendelsen mellom van Gogh og Gaugin i jula 1888. Under behandlingen på sykehuset besøkte Roulin van Gogh daglig, og han skrev mange ganger til Theo om tilstanden til broren:

26.12.88 skrev han : "Herr Gogh - Jeg har vært for å besøke din bror Vincent. Jeg har lovet å si min mening om ham. Jeg er lei

for å si det, jeg tror han snart vil dø..... Da jeg gikk fra ham sa jeg at jeg ville komme tilbake. Han svarte at vi skulle møtes i himmelen, og det så ut som han ba - Ta imot hilsninger fra en som kaller seg selv en venn av din elskede bror. Joseph Roulin"

4.1.89 skrev han : "Herr Gogh, jeg er virkelig glad i dag. Jeg reiste til sykehuset for å hente min venn Vincent og få ham ut i frisk luft. Vi dro til huset hans. Han var glad for å se maleriene sine igjen. Han har kommet seg fullstendig, det er virkelig overraskende. Jeg er lei for at mine første brev var så alarmerende, og jeg ber om unnskyldning. Jeg er glad for at jeg har tatt feil i denne saken. ... Joseph Roulin."

21. januar 1889 forlater Joseph Roulin med familie Arles og drar til Marseille for å arbeide der. Det er imidlertid mulig at Joseph drar på flere helgeturer til Arles for å besøke van Gogh, og at han dermed fortsatte å være modell for ham utover i 1889/90. Familien Roulin fikk flere bilder i gaver fra Vincent. Bl.a. fikk Augustine Roulin selv velge et av Berceuse-bildene, og da de bodde i Marseille mottok de flere bilder i gaver.

Joseph Roulin døde i 1903, og alle bildene som familien eide av van Gogh ble senere solgt til kunsthandleren Vollard i Paris.

General Boulanger

AV JENS HARALD EILERTSEN

General Boulanger var på slutten av 1880 tallet den mest populære politiker i Frankrike. Han var elsket av folket, han var vennlig mot de adelige, han var ung (til å være politiker), han var nasjonalist. Men... det var et men.

Forholdet til Tyskland var i 1886 - det år Boulanger for alvor trådte inn i fransk politikk - fortsatt betent. Det var et revansjesugent og delvis ulykkelig folk som hadde hatt republikk i 16 år, og regjeringen i Paris var - for å si det mildt - æreløse i forholdet til Tyskland. Folket var fortsatt rasende på tyskerne og det var spesielt to forhold som de stadig vendte tilbake til; 1) At Bismarck hadde fornærmet franskmennene ved å krone Villhelm I. til keiser i Versailles i januar 1871, og 2) at de tapte landområdet Alsace-Lorraine til tyskerne under samme krig.

Derfor var det mange som ønsket revansje overfor arvefienden. Ja, til og med den britiske ambassadør i Paris oppdaget stemningen i folket og han bemerket tørt i et brev hjem til London følgende:

“Republikken her har nå vart i 16 år, og det er omtrent den tida det tar for franskmennene å bli lei av en styringsform”.

Boulanger ble krigsminister i den tredje regjeringen til Freycinet. Han hadde gjort en rask karriere, han var ærgjerrig og tapper, og hadde hatt hellet med seg i sin klatring på karrierestigen. Han gjorde seg raskt til talsmann for en revansjepolitikk overfor tyskerne, og dette gjorde ham selvsagt svært populær i folket.

Utseende ble en viktig del av fenomenet Boulanger. Han hadde rødlig hår, blå vennlige øyne, og så lot han det blonde skjegget vokse. Skjegget ble et symbol på opposisjon mot statsministeren som hadde kinnskjegg, og straks gikk “hele Frankrike” rundt med Boulanger-skjegg. Han ble etterhvert et symbol, og en galli-

onsfigur i en stor nasjonal bevegelse som ble kalt boulangismen.

Boulanger gav inntrykk å være venn både med de radikale og royalistene, noe som ble en vanskelig - for ikke å si umulig - balansegang. Han var for lov og orden, og var samtidig de opprørske arbeidernes venn. Igjen paradoksale standpunkt som han senere fikk problemer å hankes med. Men folket elsket Boulanger, og han ble helt en i en lang rad populære viser, hvor den mest kjente var “*En revenant de la Revue*”. Seriøse politikere så med mistro på en mann som var “revystjerne”, men heller ikke dette la noen demper på beundringen for generalen. Det gikk så langt at Bismarck uttalte at den største faren for vennskapet mellom Frankrike og Tyskland var Boulanger. Dermed var loddet kastet fra arvefienden. De hadde utpekt Boulanger til sin fiende nr. 1, og dette gjorde ham enda mer populær.

Men hans popularitet måtte jo utnyttes i spillet om den politiske makt. Smarte politikere fikk dannet et nytt parti som dermed kunne ha åpnet veien til maktens tinde for Boulanger. Han var dermed blitt et redskap i hendene til andre som kunne utnytte hans folkelige popularitet til egne formål. Boulanger var ikke en mann som hadde format til å utføre et statskupp, og ble avslørt som løgner, fordi han i hemmelighet støttet royalistene, noe som det ble veldig oppstyr om over hele Frankrike. Han ble anklaget for høyforræderi, og flyktet til Belgia og senere til England.

Det fantes fortsatt en bevegelse i Frankrike som håpet at Boulanger skulle komme tilbake til Frankrike, og han kom riktignok over kanalen igjen - til Belgia. Der døde hans elskerinne i tæring, og Boulanger skjøt seg på hennes grav 30. september 1891. I et avskjedsbrev skrev Boulanger at han trodde historikerne ville være snille med ham, og i et ettermæle skal det være sagt om Boulanger at:

*Han begynte som Cæsar,
fortsatte som Catilina,
og endte som Romeo.*

Kveldens forfatter Ernst Bruun Olsen

AV
JENS HARALD
EILERTSEN

Den danske dramatiker Ernst Bruun Olsen, er ikke et "hett" navn i Norge. Men han har lang fartstid bak seg i dansk teater, og er - som mange av sine dramatikerkolleger - en dramatiker som kjente teatret godt, før han begynte å skrive dramatik. Etter sin debut i 1962, har han fått oppført teaterstykker og hørespill over hele Europa. Kveldens stykke "Postmannen fra Arles" hadde norgespremiere i 1977 på Det Norske Teater i Oslo, med stor suksess.

Ernst Bruun Olsen ble født i 1923 i Nakskov på øya Lolland, hvor han vokste opp i mellomkrigstida. Han startet studier på Kunsthåndverksskolen i København, men lot seg tidlig fascinere av teatret, og begynte i 1946 som skuespillerelev på Odense Teater på Fyn. I en 10 årsperiode arbeidet han som skuespiller ved en rekke teatre i Danmark, og i 1957 debuterte han som instruktør. Han satte i scene både i Danmark og Sverige.

Men det er først og fremst som dramatiker han er blitt kjent. Hans debut var i 1962 (39 år gammel) med stykket "Teenagerlove" på Det Kongelige Teater i København. Det ble umiddelbart en kjempesuksess, og har siden vært spilt over store deler av Europa. "Postmannen fra Arles" er skrevet midt på 70 tallet, og er et av de senere skuespill fra Bruun Olsens hånd.

Ernst Bruun Olsen kom tidlig i kontakt med van Goghs kunst, og leste både hans brev og dagbøker. Disse gjorde et sterkt inntrykk på ham, og idéen til stykket kom til ham etterhvert. Arles - van Goghs bosted på slutten av livet - kunne godt sammenlignes med Nakskov hvor han selv var vokst opp i den politisk urolige mellomkrigstida. Et arbeideropprør på Lolland i hans barndom sammenlignet han med Pariserkommunen i 1871, og utfra sin kunnskap som teatermann vokste stykket om van Gogh og postmannen fram.

Et kvart århundre på HT

AV JENS HARALD EILERTSEN

Sesongen 1971/72

Teatret starter opp på Gamle Rådstua i Tromsø, som det første allmøtestyrt teater i Norge. Første forestilling "Tolvskillingsoperaen" av Bertolt Brecht og Kurt Weill vises 26. oktober 1971 på Heggelia. Den første nordnorske forestilling en collage med tittelen "Svømmende dyr i det nord-norske hav" har premiere vinteren 72, og sesongen avsluttes under Festspillene med kabareten "Vift med armene og spark løs". Lite publikum i salene hele sesongen.

Sesongen 1972/73

Fortsatt ingen publikumssuksess. "Agentene" er første nordnorske teaterstykke oppført av HT høsten 1972. Men så kommer "Det e her æ høre tel" som har premiere 4. mars 1973. En umiddelbar suksess og HT skriver sitt navn inn i teaterhistorien. TV versjonen sendes over hele Norden.

Sesongen 1973/74

"Ridder Bolle" er den første store familiesatsing på HT. Men de nordnorske temaer utvikles stadig, og på vinteren har "Fru Carras gevær - en rapport fra stordjupta" premiere. En kritikerrost forestilling som koblet Brechts klassiske drama med virkeligheten til dagens fiskere. Arbeidet med kontaktgrupper over hele landsdelen er godt i gang.

Sesongen 1974/75

Nå var det bygndommens tur til å bli tatt alvorlig. Teatrets hittil største prosjekt "Æ e ikkje aleina..." blir en publikumssuksess. Samtidig er slitaskjen på ensemblet på vei til å bli et problem. Fortsatt er det ingen utsikter for eget teaterhus, de lange turnéer to ganger om året krever sitt, og allmøtestyret krever også mye av de ansatte.

Sesongen 1975/76

HT samarbeider nå for alvor med Fria Proteatern i Stockholm. De to teatrene er de ledende blant de radikale teatergrupper i Skandinavia, og forestillingen "vor ret vi tar", basert på arbeiderkampene i Kirkenes i 1905 - blir en ny suksess. Sverre Kjelsberg introduseres på scenen, og sammen med Klaus Hagerup (tekst), Stefan Bøhm (instruktør) og Staffan Ringbom (komponist) er det "kunnskap, kraft og kultur" som HT viser. Så kommer Ibsen: "Peer Gynt" med Frøde Rasmussen føyer seg inn i rekken av store forestillinger på HT. Pilen viser rake veien oppover.

Sesongen 1976/77

Hetsen mot HT stod sentralt. Teatret hadde hisset på seg mange med sine venstrevridde stillingstagninger i kulturelle som politiske valg. Dette kulminerte med "Dikt og forbainna løgn..." basert på historien om to jenter som ble sagt opp på en kiosk i Bodø (Krysskonflikten). Skjellsordene haglet i avisspaltene, men forestillinga fikk mye ros fra kritikere og publikum. Fra den kom f.eks. "Ellinors vise" - en klassiker i dag.

Sesongen 1977/78

Brecht perioden på 70-tallets HT kulminerer med "Krittringen"-turnéen våren 1978. Den blir et høydepunkt. Kritikerne og publikum er enige om det, og HT tar i bruk nye virkemidler som de tidligere hadde tatt avstand fra. Masker og sminke, musikk og gedigne kulisser krydret en forestilling som i tillegg hadde det umiskjennelige HT-preget; - en klassiker som ble gjort dagsaktuell. Ved siden av "Krittringen" spilte teatret på nytt sin barneteatersuksess fra 1971/72 "Gutten og Gullfuglen" - basert på et samisk eventyr av Nils Utsi, Tone Danielsen og Sigmund Sæverud.

Sesongen 1978/79

Demonstrasjonstogene for et nytt teaterhus preger sesongen "Vi vil spille i Tromsø, men ikke på gata" var parolen i toget, og "Vi betale ikkje" var parolen på scenen. Dario Fos elleville politiske satire fikk folk til å sprengte samfunnshusenes kapasitet rundt om i landsdelen. En formidabel suksess som ble avbrutt på grunn av skuespillerstreiken. Dette året blir "Det bor et troill..." født - en ny klassiker for HT. Men hussituasjonen er meget alvorlig.

Sesongen 1979/80

Mange av de ansatte som har dratt lasset gjennom 70 åra, reiser fra teatret. "I denne verden er alt mulig" har premiere i Narvik, men Altastykket "Nullpunktet" står i fokus denne sesongen. Den blir teatrets første store fiasko, selv om den blir godt motatt i det samiske miljøet. Provisoriet står ferdig i mai 1980.

Sesongen 1980/81

Høsten preges av at "Nullpunktet" - som tross bearbeidelse går dårlig. Vinteren og våren kommer ungdomsforestillingen "Kjærlighet - ka e det?" som blir omstridt i enkelte skoleregioner. Arvid Hanssens kabaret "Nordavindsvalsen" får fine kritikker. Det snakkes om å få til et kulturhus til Tromsø.

Sesongen 1981/82

"10 år med HT i Fokus" sendes i fjernsynet fra Fokus kino. Jubileumsforestillinga "Sangeren fra Bokhara" blir en kunstnerisk seier og en inspirator for de ansatte etter all motgangen med "Nullpunktet". Fjernsynet tar opp "Det bor et troill..." og det sendes i primetime på 1. juledag - en litt rar følelse for det revolusjonære røde teater. Denne sesongen er forøvrig siste gang teatret reiser på turné til Trondheim og Oslo på vårparten. Kulturhusplanene tar form i Tromsø.

Sesongen 1982/83

"Gullivers siste Reis" av Klaus Hagerup, blir avslutningen for Klaus Hagerup perioden i Tromsø, og den er ingen suksess. Sesongen blir "reddet" av Dario Fo/Franca Rames monolog "Mamma Heks" med Maryon Eilertsen som reiser alene på en lang, lang turne. Teatret diskuterer nye muligheter for styringsform, samtidig som "høyrebølgen" skyller inn over landet.

Sesongen 1983/84

Arbeidet med Kulturhuset er i gang, og mens man ventet produserte man "Fykomfei" en barneforestilling basert på Regine Normanns eventyr. I november flytter teatret inn i Tromsøs nye kulturhus. "Petter Dass" av den gamle frontkjemper for teatertanken i nord; Lars Berg, er åpningsforestilling. Gode kritikker og fulle hus i Nord-Norge. Imidlertid reiser teatret på Riksteaterturné med stykket til Vestlandet, der ingen vil se det. Våren 84 blir Bernhard Ramstad tilsatt som kunstnerisk leder - en ny posisjon på det allmøtestyrt teater.

Sesongen 1984/85

Å få stor scene var ikke lett. "Rita, Rita" får laber mottagelse. Derimot trives teatret godt på Lillescenen. Sesongens store stykker er "Under Milk Wood" og "Den tapre soldat Svejk" på Lillescenen, og på nytt har HT premierer på Festspillene - hele 3 stykker, hvor "Øya" av Athol Fugard blir en suksess gjennom flere sesonger. De to andre stykkene var resultater av et 3-årig dramatikerkurs som bl.a. HT med Ola Moum hadde drevet på Festspillene, i et forsøk på å få tak i nye dramatikere til de nordnorske teatre.

Sesongen 1985/86

En storsatsing på familieforestillingen "Den magiske skatten" har urpremiere i Vardø, og oppslutningen er stor. Vinterens norgespremiere på "Stammens språk" blir en heidundrende fiasko, men selv om stykket blir tatt av plakaten, berger HT sesongen gjennom å sende ut "Øya" og "Englebarn og jævelonga" på turné. Allmøtestyret går nå mot slutten, og Bernhard Ramstad blir av de ansatte bedt om å overta som teatersjef. Hussituasjonen er igjen blitt kritisk.

Sesongen 1986/87

Dette er 15 års jubileum, og "Kranes Konditori" får god oppslutning på turné i hele landsdelen. Dette er en svært produktiv sesong og de kunstneriske suksesser på Lillescenen fortsetter: "Fødselsdagselskapet", "Når hjertet slår ut med arman", "Den snille slemme bakeren", "Frøken Julie" og "En lykkelig begivenhet" viser at teatret har mange ben å stå på. HT lanserer på nytt idéen om eget teater i Tromsø. Kongeparkprosjektet lanseres om våren, og vekker oppmerksomhet langt utover landets grenser.

Sesongen 1987/88

HT er inne i en lang motbakke. "Hedda Gabler" får måtelige kritikker og dårlig publikumsoppslutning. En storproduksjon tas av plakaten like etter prøvestart og dermed blir både planlegging og spilleperioder ødelagt. Slitasjen på de ansatte er stor, og husprosjektet står i dødvanne.

Sesongen 1988/89

Kirsti Sparboe kommer for første gang på HT, og medvirker i to suksessforestillinger på rappen "Ole Brumm" og "Komedi i mørke". En annen forestilling som blir suksess denne sesongen er "Heartbreak Hotel". HT gjester for første gang Festspillene i Bergen, og spiller 7 forestillinger med 4 produksjoner på 3 dager i Bergen. Bernhard Ramstad får nok av jobben som teatersjef og sier opp et år før åremålsperioden er gått ut. Nytt husprosjekt lanseres. Denne gang er det Tessemgården som skal bygges om til teater i samrøre med Kulturhuset. "Oluf" har premiere.

Sesongen 1989/90

Det store "Oluf"-året på HT. 179 forestillinger for 79.972 tilskuere er rekord i Norge for et regioneteater. Arthur Arntzens teaterstykke blir også filmet for TV, og den store bannskapsdebatten går i mai og juni 1990. Samme sesong får HT en ny kabaret-suksess med "Evert Taube - i dine drømme". Svenn B. Syrin overtar som teatersjef for Ramstad fra sesongstart.

Sesongen 1990/91

Sesongen innledes med barneforestillingen "Den lille krittringen" som sammen med "Evert Taube" reiser på en suksessturné i distriktet. I Tromsø har to nye stykker premiere senere på høsten. "Utlendingen" er vinterpremierer og høster stor suksess. Men sesongens største begivenhet er imidlertid isteaterforestillingen "Sezuan"- et samarbeidsprosjekt som får internasjonalt oppmerksomhet etter premiere i - 37 C ved en innsjø i nærheten av Kautokeino. Jos Groenier (instruktør) blir hedret med pris fra DNTF for beste teaterprestasjon dette året. Ny teatersjef tilsettes fra sesongstart. Det er John Sigurd Kristensen.

Sesongen 1991/92

Teatret starter sitt 3 årige Shakespeare-prosjekt, og først ute er "En midsommernattsdrøm". Folk tar i mot Shakespeare på nordnorsk i en målestokk langt over forventningene. Høstturneen blir en stor manifeste-

ring av HT, og på 29 dager spiller teatret 59 forestillinger med 4 forskjellige oppsetninger for ca. 7.500 tilskuere. Det er en kraftprestasjon. For første gang besøker også HT Russland. Musikalen "Kjære Sol" spiller i Nikel for nesten 1.000 tilskuere. Også Tennessee Williams blir introdusert denne sesongen med "Glassmenageriet".

Sesongen 1992/93

"Macbeth" er årets Shakespeare og Ragnar Olsen mottar oversettelsesprisen for denne prestasjonen, og for andre år på rad har HT mottatt nasjonale utmerkelser for sitt teaterarbeid. Husproblemene øker og vinterproduksjonen flyttes til en restaurant i byen, hvor "Den dagen da håret brakk" forøvrig fungerer utmerket.

Sesongen 1993/94

"Othello" avslutter Shakespeare-satsingen som dermed blir sett av over 15.000 i Troms og Finnmark. "Ronja Røverdatter" er storsuksess over hele Nord-Norge, og sesongen er en av de store i HT's historie. "Isblomst" med utspring i Johan Kaavens liv blir godt mottatt av kritikere og publikum, og vinner senere pris for beste nordiske nye teaterstykke i 1994. Under OL vises "Vett og Uvett" for fulle hus i Tromsø, en forestilling som etterhvert blir den tredje mest sette av alle HT's stykker, mens "Med øynene lukket" inntar en klar siste plass på denne listen. "August" av Knut Hamsun har premiere på Tromsø bys 200 års dag, og blir også en publikumsvinner for teatret.

Sesongen 1994/95

Høsten vies til turnéer med de store suksessene fra våren; "Vett og Uvett" og "August", mens "Rosmersholm" av Ibsen lider en ublid skjebne i Tromsø. Et stort samarbeidsprosjekt med Murmansk Drama Teater går av stabelen denne sesongen "Nattherberget" av Maxim Gorkij spilles på russisk og norsk i en gedigen scenografi. Et spennende prosjekt som teatret høstet mange erfaringer av. Publikumsstøtte ble det i Norge, mens russerne (turne fra Murmansk til Moskva) hadde større sans for prosjektet. Nytt teaterhusprosjekt dukker opp. Margarinfabrikken!

Sesongen 1995/96

Margarinfabrikken er stikkord denne sesongen. 3 store produksjoner på rappen skjer i de midlertidige lokalene på Strandtorget. En kraftprøve av de sjeldne for teatret. To store suksesser blir starten for Margarinfabrikken: "Charlie og sjokoladefabrikken" og "Antigone". Det innspilles også en TV-versjon av "Antigone", og i mellomtida pusler teatret med en liten produksjon på Lillescenen - et slags forprosjekt blir antydnet. "Den fordømte nordlendingen" tar kritikere og publikum med storm, og forestillingen kommer til å bli teatrets aller største suksess gjennom tidene - bare den blir ferdigspilt, noe som ikke skjer før i mars 97. Den tredje Margarinfabrikken blir en dundrende fiasko; "Tolvskillingsoperaen". Teatersjef John Sigurd Kristensen ønsker avsløring etter 6 år i sjefsstolen og Haukur Gunnarson er tilsatt som ny teatersjef fra 1. januar 1997.

Sesongene totalt gir

inntrykk av at det går både oppover og nedover, og at det sannsynligvis er teatrets iboende styrke. Forøvrig kan nevnes at HT har gjennomført mer enn 120 teaterproduksjoner, avviklet over 4000 forestillinger for i overkant av 700 000 publikummere.

10 om HT - etter 25 år...

Det er mange som har meninger om Hålogaland Teater. I forbindelse med våre 25 år i aktiv tjeneste i landsdelen, sendte vi tre spørsmål til ulike personer og ba dem velge et av spørsmålene å besvare med maksimum 20 ord. Spørsmålene var som følger:

- 1) Hvordan reagerer **du**, når du hører om Hålogaland Teater?
- 2) Når forandret Hålogaland Teater ditt liv?
- 3) Hva er **ditt** forhold til Hålogaland Teater?

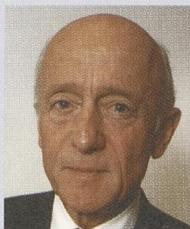
Svarene (med hvilket alternativ de enkelte valgte) følger på denne side, og ikke alle klarte å uttrykke seg så kort og konsist som vi hadde bedt om.

Kåre Willoch

Fylkesmann

Spørsmål 1

Jeg tenker på hvor allsidig Nord-Norge er blitt, og hvor meget spennende som skjer der: Og på friskhet på scenen, noen ganger nær kanten.

Hermod Hansen

Viseentusiast

Spørsmål 1

Henrik i revers: "Når utgangspunktet er originalest, blir resultatet som regel galest". Eg var helst berre publikum i den samanhengen.

Kjell Kristensen

Dramatiker

Spørsmål 2

Menn like øl. Og dame.

Æ likte teater i tillegg.

Så det blei teater førr mæ. Og øl.

Og ikkje særlig ainna.

Hans Kristian Eriksen

Redaktør

Spørsmål 2

Førandre livet mitt?

Tja. jo æ kjente ei sterkare førankring med "Det e her æ høre tel" da æ lurte dokker inn på ei førr lita scene på Stonglandseidet og 400 i en sal før 200.

Ole Henrik Magga

Sametingspresident

Spørsmål 1

Dokker viste at det går an å få til teater i Nord-Norge. For samisk teater hadde HT en enorm verdi som forbilde og samarbeidspart.

Ola Bruun

Festspilldirektør

Spørsmål 3

Kritisk i støytan, men klumpen i halsen har vært stor mange ganga. "Fru Carras Gevær" - "Krittringen" "Øya": kan man være likegyldig. Gratulerer med jubiléet!

Knut Erik Jensen

Filmregissør

Spørsmål 1

Et teater som en gang satte sinnene i kok mens andre ropte Hallelujah!

I dag er det på grensen til AMEN.

Ole Danbolt Mjøs

Professor

Spørsmål 1

HT er ein av dei fremste kulturinstitusjonane i Nord-Norge. Suksessen med "Den fordømte nordlendingen" bekreftar dette.

Karl Erik Harr

Billedkunstner

Spørsmål 3

Hålogaland Teater var til å begynne med provoserende da en rekke skuespillere kom nordover og var mer nordlending enn noen av oss andre har vært. Men etterhvert utviklet de et nordnorsk scenespråk.

Dette var med på den gryende bevissthet i nord. Jeg gratulerer. Håper billedkunsten en dag kommer etter i dette nybrottsarbeidet.

Svein Andersen

Filmregissør

Spørsmål 3

Inspirert av Hålogaland Teater's livskraft - dets kunstneriske og kulturelle betydning for landsdelen - har vi siden 70 tallet både trodd, ment og med stor kjæft og seiersikkerhet kjempet for etablering av et nordnorsk filmmiljø som kan bli av minst like stor betydning, nasjonalt og internasjonalt.

Takk til vår hovedsponsor

SAS Støtter kulturen i Tromsø

Vincent van Gogh (1853 - 1890)

1853

Født 30. mars i Zundert.

1857

Broren Theo blir født.

1861

Begynner på skolen.

1869

Starter som læregutt hos kunsthandler Goupil.

1873

Reiser først til Brussel, senere til London for å arbeide i Goupils filialer. Finner mye inspirasjon i kulturlivet der.

1875

Får problemer med arbeidet, og opplever en ulykkelig kjærlighetshistorie med Ursula Loyer.

1876

Får avskjed hos Goupil. Blir lærer og hjelpeprest og beslutter å vie sitt liv til fattige. Reiser fra London.

1877

Bor hos foreldrene i Etten og forbereder studenteksamen.

1878

Blir predikant og reiser til Borinage i Belgia for å predikere i gruvedistrikt. Lager tegninger med motiv av arbeidsfolk.

1880

Beslutter seg for å bli maler.

1881

Ulykkelig kjærlighetshistorie, nå med kusinen Kee Vos.

1882

Bor i Haag og tar timer hos Anton Mauve. Flytter sammen med Sien, men broren Theo advarer ham mot å gifte seg med henne. Utvikler sine tegneferdigheter enormt.

1883

Forholdet til Sien tar slutt. Flytter til Drente og senere til Nuenen - hvor han er inne i en god arbeidsperiode.

1884

Margot Begeman vil gifte seg med ham - familien nekter, og hun forsøker selvmord. En turbulent periode.

1885

Vincents far dør. "Potetpisernerne" - det første store maleri blir til. Drar til Antwerpen for bl.a. å studere Rubens.

1886

Paris - impresjonismen. Hans utvikling som maler er enorm. Flytter til Rue Lepic 54 sammen med Theo.

1887

Blir kjent med de store impresjonister, får et forhold til japansk tresnitt. Gjør store framskritt i sin malerutvikling.

1888

Drar til Arles. Høydepunktet i hans malerkarriere. Maler blant annet "Saintes Maries de la mer" (side 27) Det første nervesammenbrudd kommer julen 88.

1889

Maler i perioder en rekke store og sterke bilder, er i andre perioder innlagt på anstalt i St. Remy. - nær Arles.

1890

Flytter til Auvers. Forfatteren Aurier skriver den første artikkel om maleren van Gogh. Han selger sitt første (og eneste) bilde. Skyter seg 27. juli og dør to dager senere med broren Theo ved sin side.

"Fiskebåter på stranda i Saintes-Maries"

Depotbiblioteket

99sd 13 370

"Det gule huset" (van Goghs hus i Arles)

HÅLOGALAND TEATER

25 år i aktiv kulturtjeneste 26. oktober 1996

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS